

**VEILEDERKOMPETANSE
ER GULL VERDT!
ET *SKRÅBLIKK* PÅ
HELSEPEDAGOGIKK**

Professor Sidsel Tveiten
NSF Landskonferanse i veiledning 2019

- ◉ Bestillingen jeg har fått er å gi en kort beskrivelse av *helsepedagogikk*

- ◉ *Hva er helsepedagogikk?*
- ◉ *Bruker dere begrepet i deres praksis?*
- ◉ *Hvordan er temaet dekket i dagens utdanning?*
- ◉ *Hvordan står det til med vår kompetanse i helsepedagogikk?*

- ◉ Tveiten, S. (2016). *Helsepedagogikk*. Bergen: Fagbokforlaget.

TRADISJONELT:

- ◉ Helsepersonell underviser og informerer pasienter og pårørende= **Patient teaching**
- ◉ Pasienten eller pårørende er **mottakere** av informasjon og kunnskap, ofte knyttet til diagnoser
- ◉ Pasientinformasjon og pasientundervisning er imidlertid **forutsetninger for brukermedvirkning** (Ekeland og Heggen, 2007; Tveiten, Haukeland og Flittie Onstad, 2011, Tveiten, 2016)
- ◉ POP en av 4 hovedansvarsområder i helseforetakene...(OBS!!)

UTVIKLING AV PASIENTKOMPETANSE

PATIENT EDUCATION

- ◉ Forutsetter at pasienten selv **medvirker**, altså ikke være KUN mottaker, men **DELTAKER** i egen kompetanseutvikling!
- ◉ **LMS** i helseforetakene, mestringssentre i kommunehelsetjenesten
- ◉ Men, det er lettere sagt enn gjort...**VI VET JO BEST??**

BAKGRUNN FOR HELSEPDAGOGIKKEN

- ◉ Demokratiseringsprosess i helsetjenesten, bort fra paternalismen (at helsepersonell "vet best")
- ◉ Maktomfordeling
- ◉ WHO og Ottawacharteret 1986
- ◉ Fokus på ansvar for egen helse
- ◉ Empowermenttenkning

- ◉ **Konsekvenser:**
- ◉ Helsepersonell må SAMHANDLE med pasienter og pårørende
- ◉ Pasienten blir **AKTIV DELTAKER I EGEN LÆRING** rettet mot **MESTRING** (LMS og mestringssentre...)

EMPOWERMENT

- ◉ Her: Å ta mest mulig ansvar for det som påvirker egen helse
- ◉ Sentrale prinsipper: maktfordeling, medvirkning, anerkjenne pasientens kompetanse på seg (WHO 1986)
- ◉ Motsatsen? Lært hjelpeløshet, maktesløshet...
- ◉ Eksemplene er mange...
- ◉ Passer tenkningen for alle??

HELSEPOLITISKE FØRINGER

- ◉ WHO: Folkehelse, helsefremming, Ottowacharteret
 - ◉ Helselover
 - ◉ Samhandlingsreformen
 - ◉ Meld. St. 47 2008-2009 Folkehelsemeldingen/folkehelseloven
 - ◉ Meld. St. 26 (2014-2015) om fremtidens primærhelsetjeneste
 - ◉ Specialisthelsetjenesteloven: Pasient- og pårørendeopplæring (PPO) en av 4 hovedfunksjoner
 - ◉ O.S.V.... (alle st.meld har eksplisitt føringer om medvirkning)
 - ◉ Ikke bare pasienten i fokus, MEN: PASIENTENS FOKUS... (Bernt Høie...)
-
- ◉ Føringerne peker i retning av aktiv medvirkning og hovedansvar for egen helse... og SAMHANDLING

SAMHANDLINGEN I LÆRING

- ◉ Bygger på pedagogikk (Hva er læring? Hvordan lærer vi best?)
- ◉ Knyttet til helse og helseutfordringer
- ◉ Tilsikter utvikling av kompetanse til å mestre utfordringene - gjennom samhandling
- ◉ Men, hva er samhandling og hvordan samhandle?

HELSEPEDAGOGIKK

- Kan forstås som alt som har med læring, utvikling, undervisning og veiledning i forhold til helse å gjøre
- Kan forstås som hvordan helsepersonell bør **samhandle** med pasienter og pårørende, spesielt i habiliterings- og rehabiliteringsarbeid
- En strategi mellom partene i samarbeidet
- Handler om **helsepersonellets bevissthet** i fht hvordan de samarbeider (obs selvrefleksjon)
- (Ekeland og Heggen, 2007)

- Pasientinformasjon kan imidlertid, som nevnt, også forstås som en **forutsetning** for brukermedvirkning, altså en aktiv pasientrolle, ikke bare BLI informert...(Ekeland og Heggen, 2007)
- OBS begrepsbruk...
- Pasient- og pårørendeopplæring er den praktiske gjennomføringen av helsepedagogikken...
- På engelsk: Patient education, mer enn patient teaching...

HENSIKTEN MED HELSEPEDAGOGIKKEN

- Å stimulere pasienten eller brukeren til å ivareta helsen på best mulig måte og evt. å endre sitt forhold til helse (tanker, følelser, holdninger og handlinger)
- Mestring av helseutfordringer
- Dialog og personlig kontakt eller relasjonen mellom pasienten og fagpersonen er sentral i helsepedagogikken (Holman og Lorig, 1997)

- Helsepedagogikk handler også om helsepersonellets bevissthet i fht hvordan de formidler kunnskap om helse og sykdom og hva de vil oppnå, om både god informasjon og brukermedvirkning (Ekeland og Heggen, 2007)
- Selvrefleksjon, refleksjon over egen praksis, selvavgrensning....forutsetninger for samhandling

BRUKERPERSPEKTIVET:

- ⦿ Dette er forutsetninger for å mestre helseutfordringer:
- ⦿ At du forstår egen situasjon
- ⦿ At du aksepterer egen situasjon
- ⦿ At du blir kjent med egne muligheter og begrensninger
- ⦿ At du blir kjent med egen kapasitet
- ⦿ At du har tro på at det nytter
- ⦿ At du tør å ta det første skrittet
- ⦿ At du tør å prøve å feile
- ⦿ At du aldri gir deg!!
- ⦿ At du vet det tar tid og at du tar deg tid
- ⦿ Og at dine nærmeste heier på deg, underveis og så lenge du trenger det!
- ⦿ (Jan Schwencke)
- ⦿ Og da er kanskje veiledning en aktuell metode å bruke for helsepersonell?

OG HVA KAN FAGFOLK BIDRA MED?

- ◉ Hjelp til å forstå, se egne muligheter og begrensninger, støtte til å tro på egne muligheter og til å våge, anerkjennelse og hurrarop?
- ◉ Dette kan ikke imøtekommes med EN metode....lett å bli ”metodefrelst”?
- ◉ Eklektisk tilnærming?
- ◉ Og, SAMHANDLING OG RELASJONSBYGGING

METODER I HELSEPEDAGOGIKK

- ◉ Veiledning eller helseveiledning (dialog, motiverende intervju (MI), empatisk kommunikasjon, narrativer...)
 - ◉ Coaching eller helsecoaching
 - ◉ Undervisning
-
- ◉ (Tveiten 2013, 2014 og 2016)

VEILEDNING

- ◉ Dialog
- ◉ Lytte
- ◉ Struktur

HELSECOACHING

- ◉ Hva er situasjonen?
- ◉ Hva er målet? SMARTE
- ◉ Hva skal til? Når...hvordan...
- ◉ Hva mer skal til?
- ◉ Hvem trenger informasjon om dette?
- ◉ Hvem trenger du støtte fra, når og hvordan?
- ◉ Hva kan hindre deg?
- ◉ Hvordan evt. redusere hindringene?
- ◉ Hvor sikkert er det at du..
- ◉ Vil du gi meg en tilbakemelding? Hvordan, når?
- ◉ Hvordan er det å være deg nå?

UNDERVISNING

- ◉ Didaktisk relasjonsmodell

HVORDAN STÅR DET TIL?

- Hvordan er helsepedagogikkompetansen?
- Hvordan praktiserer vi POP?
- Pasientmedvirkning, hva er det?

- AHUS: Helsepedagogikkurs, helsepedagogikkgruppe, artikkel...

SÅ, VEILEDNINGSKOMPETANSEN ER GULL VERDT!

- Veiledning er generisk kompetanse
- Kompetanse i helsepedagogikk forutsetter kompetanse i veiledning...
- Formal - eller realkompetanse!

◎ Takk for oppmerksomheten!

LITTERATUR

- ◉ Boekarts, (1996). Coping with stress in childhood and adolescence. I: Moshe, Z. og Endler, N.S. (red.). *Handbook of coping*. New York: John Wiley & Sons, 452-484
- ◉ Bø, I. og Helle, L. (2005). *Pedagogisk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget
- ◉ Corcoran, N. (2007 og 2013) (red.). *Communicating Health Strategies for Health Promotion*. London: SAGE Publications
- ◉ Deccache, A. og Auloulat, I. (2001). A European perspective: common developments, differences and challenges i patient education. *Patient Education and Counseling*, 44, 7-14
- ◉ Drageset, S.(2014). Mestring. I: Haugan, G. og Rannestad, T. (red.). *Helsefremming i kommunehe3lsetjenesten*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- ◉ Ekeland, T.J. og Heggen, K. (red.) (2007). *Meistring og myndiggjering. Reform eller retorikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- ◉ Espnes, G.A. og Smedslund, G. (2009). *Helsepsykologi*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- ◉ Fielding, D. og Duff, A. (1999). Compliance with treatment protocols: interventions for children with chronic illness. *Archives of Disease in childhood*, 80, 196-200
- ◉ Folkman, S. og Lazarus, R.S. (1988). The relationship between coping and emotion: implications for theory and research. *Social Science Medicine*, 26, 309-317
- ◉ Heggen, K. ,(2007). I:T.J. Ekeland og K. Heggen(red.). *Meistring og myndiggjering. Reform eller retorikk?* Oslo: Gyldendal Akademisk
- ◉ Holman, H.R. og Lorig, K.R. (1997). Patient education; essentials to good health care for patients with chronic arthritis (editorial; comment). *Arthritis Reum*, 40, (8), 1371- 1373

- ◉ Kyngäs, H. (1999). A theoretical model of compliance in young diabetics. *Journal of Clinical Nursing*, 8 (1), 73-80
- ◉ Lazarus, R.S. og Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer
- ◉ Nutbeam, D. (1999). Literacies across the lifespan: Health literacy. *Health Literacy & Numeracy Studies*, 9 (2), 47-55
- ◉ Oyetunde, M.O. og Akinmeye, A.J. (2015). Factors influencing Practice of Patient Education among Nurses at the University College Hospital, Ilbadan. *Open Journal Nursing*, 5, 500-507.
- ◉ Pettersen, S. (2003). Er også naturfagdidaktikk godt for helsen? I: Jorde, D., og Bergum, B. (red.). *Naturfagdidaktikk, perspektiver, forskning og utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 373-388.
- ◉ Reed, K. (2001). Reed Biomedical, <http://www.reed-biomedical.com>
- ◉ Roter, D.L. , Stashefsky- mMargalit, R., og Rudd, R. (2001). Current perspectives on patient education in the US. *Patient Education and Counseling*, 44, 79-86
- ◉ Shohet, L. (2002). *Health Literacy: Perspectives in 2002*. *Adult Literacy and Numeracy*. Australian Research Consortium Online Forum

- Tveiten, S. (2013). Veiledning, mer enn ord...Bergen: Fagbokforlaget
- Tveiten, S. (2007). Pedagogikk i sykepleiepraksis. Bergen: Fagbokforlaget
- Tveiten, S. (2012). Empowerment og veiledning - sykepleierens pedagogiske funksjon i helsefremmende arbeid. I: Gammersvik, Å. og Larsen, T. (red.), Helsefremmende sykepleie. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tveiten, S. og Boge, K. (2014) (red). *Empowerment i helse, pedagogikk og ledelse - nye perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- ⦿ Tveiten, S., Haukland, M. og Flittie Onstad, R. (2011). "The patients' voice - empowerment in psychiatric context". *Vård i Norden*, 101, (31), 20-24.
- ⦿ Tveiten, S. (2016). *Helsepedagogikk*. Bergen: Fagbokforlaget.